

1 OBECNĚ O REKOGNICI

1.1 Definice a povaha rekognice

Rekognice představuje zvláštní procesní úkon spočívající ve znovupoznání objektu – osoby či věci –, jehož cílem je určit jejich totožnost.¹ Znovupoznání objektu znamená jeho ztotožnění.

Existuje řada kriminalistických definic rekognice. Rekognici lze vymezit jako specifickou metodu kriminalistické praxe spočívající v opětovném poznání dříve vnímaného objektu poznávající osobou s cílem ztotožnit (identifikovat) předváděný objekt.² Jiné vymezení pojímá rekognici jako zvláštní formu kriminalistické identifikace, jejíž podstatou je znovupoznání.³ Znovupoznáním rozumíme psychofyziologický proces probíhající v lidském mozku umožňující vnímání objektu, jeho zapamatování, vybavení si dříve vnímaného objektu a srovnání vybavené představy s momentálním vjemem předváděného objektu. Rekognice je tak možná pouze v případě, že existuje osoba, která v souvislosti s vyšetřovanou událostí vnímala ztotožňovaný objekt a v jejíž paměti zůstal zachován myšlenkový obraz tohoto objektu.⁴

Znovupoznání při rekognici je založeno především na smyslovém vnímání a bývá prováděno zpravidla zrakem nebo sluchem. Trestní řád v § 104b dokonce výslovně hovoří jen o ukázání poznávané osoby a umožnění, aby hovořila, tedy zná pouze rekognici prováděnou zrakem a sluchem. Kriminalistika však připouští, že výjimečně by mohla být provedena i rekognice jinými smyslovými orgány poznávající osoby.⁵ Pokud např. poznávající osoba vnímala ztotožňovaný objekt hmatem, není při splnění zákonných požadavků na provedení rekognice vyloučeno provedení rekognice hmatem.

---

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní. 4., aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 10. 2016.* 4. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 421.

² STRAUS, J. a kol. *Kriminalistická taktika.* 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 155.

³ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika.* 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 345.

⁴ Tamtéž, s. 345.

⁵ Např. PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravě řízení.* Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 45 nebo PRERAD, V. a kol. *Kriminalistika: prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky.* Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1968, s. 330.

1.2 Subjekty a objekty rekognice

Kdo může být subjektem rekognice (tj. poznávající osobou), stanoví trestní řád, podle kterého může být subjektem podezřelý, obviněný či svědek. Jediným předpokladem pro získání postavení subjektu rekognice je požadavek, aby dotyčný jedinec poznávaný objekt bezprostředně vnímal svými smysly, na základě toho si uchoval stopy v paměti a tím si vytvořil myšlenkový obraz tohoto objektu. Subjekt nazýváme také jako osobu znovupoznávající, ztotožňující, identifikující nebo rekognující.⁶

Nejčastěji jsou poznávající osobou svědci, proto se v praxi vytvořil pojem „poznávací svědek“, a nikoliv „poznávací obviněný“. Pokud je poznávající osobou obviněný (např. u rekognice spoluobviněných nebo rekognice prostředků použitých ke spáchání trestného činu), nemění se obviněný ve svědka a nelze ho označovat jako poznávacího svědka.⁷ Postavení osoby při provádění konkrétního procesního úkonu je totiž nutno odlišovat od procesního postavení v řízení.

Pokud je dopředu známo, že se svědek odmítá zúčastnit provedení rekognice, doporučuje kriminalistická literatura přesto rekognici provést (pokud nemá svědek zákonné důvody odepření). V takových případech je sice pravděpodobné, že svědek záměrně označí jiný objekt, nicméně kriminalisté dávají přednost možnosti získání dalších poznatků, indicií a důkazů.⁸ S ohledem na náročnost přípravy a provedení rekognice by však taková rekognice měla být provedena jen u závažné trestné činnosti.

Co se týče objektů rekognice (tj. poznávaných objektů), trestní řád je vymezuje jako osoby nebo věci, dále však okruh poznávaných objektů nedefinuje. Pro získání postavení subjektu rekognice je nezbytnou podmínkou požadavek, aby poznávající osoba objekt již dříve vnímala v souvislosti s vyšetřovanou událostí. Objekty se označují pojmy jako znovupoznávaný, ztotožňovaný, identifikovaný nebo rekognovaný.⁹

Obecně lze říci, že rekognici je možno ztotožnit všechny objekty materiálního světa, pokud je může člověk smyslově vnímat, uchovat v paměti, vybavit si je a porovnat jejich představu s objekty vnímanými při rekognici.¹⁰

Objektem rekognice jsou nejčastěji živé osoby, a to v postavení obviněného nebo podezřelého, které jsou předváděny k rekognici, pokud má být zjištěním nebo vyvrácením jejich totožnosti s osobou dříve vnímanou poznávající osobou v souvislosti s vyšetřovanou událostí získán usvědčující nebo ospravedlňující důkaz. Poznáváním objektem může být i svědek, a to zejména v případě, že je zjištěním nebo vyvrácením totožnosti svědka prověřováno doznání obviněného.¹¹

⁶ VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika* [online]. Střední odborná škola ochrany osob a majetku [cit. 31. 1. 2017]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>.

⁷ PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 49.

⁸ Tamtéž, s. 54.

⁹ Tamtéž.

¹⁰ Tamtéž, s. 45.

¹¹ Tamtéž.

1.3 Fáze rekognice

Rekognici nelze považovat za dva samostatné procesní úkony (výslech a samotné znovupoznání), nýbrž za jeden procesní úkon, který tvoří zásadně dvě fáze.¹² Ustanovení § 104b odst. 2 trestního řádu sice hovoří o výslechu **před** rekognicí a takové vymezení by mohlo evokovat dva úkony, nicméně z dvoufázovosti rekognice jako jednoho aktu vychází i judikatura¹³ a stejný názor zastává např. i Nejvyšší státní zastupitelství.¹⁴

1.3.1 První fáze rekognice

První fází rekognice je **výslech poznávající osoby**. Cílem výslechu je zejména získání popisu ztotožňovaného objektu. Tento popis je nutný proto, aby prohlášení poznávající osoby o tom, podle jakých znaků a zvláštností ztotožňovaný objekt poznává, mohlo být ověřeno srovnáním s popisem získaným výslechem. Znovupoznání, které je založeno na výstižném popisu shodujícím se se znaky a zvláštnostmi ztotožňovaného objektu popsanými při výslechu, je hodnověrnější a z důkazního hlediska jistě cennější než znovupoznání provedené po předchozím nedostatečném popisu ztotožňovaného objektu.¹⁵

Ustanovení § 104b odst. 2 trestního řádu hovoří o výslechu před rekognicí. Vystává tak otázka, zda musí být výslech proveden bezprostředně před rekognicí, či lze akceptovat i dříve pořízený výslech. Ohledně této problematiky nevládně mezi odbornou veřejností jednotný názor. Kriminalisté převážně tvrdí, že ze znění § 104b odst. 2 trestního řádu se dá usuzovat, že dřívější výslech není úplně vyloučen, ovšem rozhodující bude, zda je v protokolu o výslechu zadokumentováno, že vyslychaná osoba popsala dostatečně podrobně ztotožňovanou osobu a také definovala její znaky a markanty.¹⁶ Vladimír Prerad a Miroslav Protivinský naopak zastávají názor, že se výslech neprovádí jako zvláštní výslech před provedením rekognice, neboť poznávající osoba je většinou k popisu ztotožňovaného objektu vyslechnuta již při prvním výslechu po zahájení trestního stíhání, nebo dokonce popis uvede již v protokolu o trestním oznámení. Tento postup odůvodňují skutečností, že výslech provedený zpravidla krátce po události, při níž poznávající osoba ztotožňovaný objekt vnímala, bývá nejcennější, neboť vjem je ještě živý a proces zapomínání se ještě dost nerozvinul. Pouze pokud bude např. zjištěno, že první

¹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1542.

¹³ Např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 7. 8. 2008 sp. zn. 11 Tdo 891/2008.

¹⁴ Viz Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 4/2003.

¹⁵ PRERAD, V. a kol. *Kriminalistika: prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1968, s. 333.

¹⁶ Např. FENYK, J. a kol. Některé zvláštní způsoby dokazování – rekognice. *Krimi servis Hlaváček* [online]. 26. dubna 2008 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.krimi-servis.cz/?p=104>.

výslech byl nedostatečný, že poznávající osoba v rozrušení neuvedla významné znaky a zvláštnosti ztotožňovaného objektu nebo že je potřeba upřesnit situaci a podmínky, za nichž byl ztotožňovaný objekt vnímán, je možné provést dodatečný výslech před provedením rekognice.¹⁷

Podle judikatury nepostačí zaznamenat popis poznávané osoby v rámci přijetí oznámení o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin, postupem podle § 158 odst. 2 trestního řádu nebo svědka požádat o popis poznávané osoby v rámci vysvětlení ve smyslu § 158 odst. 3 trestního řádu.¹⁸ Zároveň však judikatura uvádí, že jestliže nebyl popis poznávající osoby řádně zaznamenán do protokolu o rekognici, avšak byl dán do jiného protokolu či záznamu, pak takovou vadu nelze považovat za natolik závažnou, aby vedla k neúčinnosti rekognice. K této vadě je nicméně nutné přihlédnout při hodnocení rekognice z hlediska průkaznosti jejího výsledku.¹⁹

V praxi probíhá výslech zpravidla bezprostředně před samotným znovupoznáním a popis poznávající osoby je součástí protokolu o rekognici. Přikláním se k názoru, že vzhledem k pojmání rekognice jako dvoufázového úkonu by měl být výslech zpravidla proveden jako součást rekognice bezprostředně před fází znovupoznání. Na druhou stranu nelze odhlédnout od skutečnosti, že rekognice může být provedena až po uplynutí dlouhé doby po události, při níž byl ztotožňovaný objekt vnímán, a po dlouhé době od podání popisu ztotožňovaného objektu. Je přirozené, že působením času se ztrácejí z paměti člověka detaily. V takových případech by dříve pořázený výslech byl akceptovatelný. Je však nutné věnovat větší pozornost následnému sdělení poznávající osoby, na základě jakých znaků došlo ke ztotožnění.

Předmětem výslechu jsou výlučně okolnosti, za kterých poznávající osoba vnímala ztotožňovaný objekt, a znaky či zvláštnosti, podle nichž by bylo možno objekt poznat. Jde tedy o to, aby poznávající osoba popsala osobu nebo věc, jejichž totožnost se zjišťuje, uvedla časové, místní a případně další okolnosti, za kterých přišla do styku se ztotožňovaným objektem, resp. konkretizovala, jak je vnímala a v jakých souvislostech (např. zda objekt vnímala jen jednou, či opakovaně, po jakou dobu, z jaké vzdálenosti, zda objekt pozorovala záměrně, v jakém byla fyzickém a psychickém stavu – např. únava, podnapilost, leknutí), a dále aby uvedla i charakteristické vlastnosti ztotožňovaného objektu, které jej odlišují od jiných objektů a umožňují jeho identifikaci. Zjištění všech těchto podmínek je důležité pro posouzení účelovosti a věrohodnosti rekognice.²⁰ Protože výsledkem mají být získány také poznatky důležité pro zhodnocení rekognice, je třeba výslech zaměřit i na vlastnosti poznávající osoby ovlivňující úplnost a správnost jejího vnímání,

¹⁷ PRERAD, V. a kol. *Kriminalistika: prozatímní učební text z oboru kriminalistické taktiky*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1968, s. 333, PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 93–94.

¹⁸ Např. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 20. 3. 2003 sp. zn. 7 To 106/2003.

¹⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 10. 1997 sp. zn. 2 Tzn 90/97.

²⁰ PROTIVINSKÝ, M., TIPLICA, M. *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, s. 25.

zapamatování a reprodukce skutečnosti, jako jsou stav zraku, sluchu, vlastnosti paměti, profesionální znalosti a návyky apod. Z výše uvedeného vyplývá, že cílem výslechu není pouze zjištění objektivních okolností vnímání objektu, nýbrž také zjištění subjektivních okolností, jež mohly pozitivně či negativně ovlivnit vnímání poznávající osoby.²¹

Další význam výslechu spočívá v možnosti nápomoci poznávající osobě, aby si ještě před fází znovupoznání vybavila znaky a zvláštnosti ztotožňovaného objektu.²² Jiné okolnosti předmětem výslechu nejsou, což vyplývá zejména ze skutečnosti, že poznávaná osoba se tohoto výslechu nemůže účastnit, neboť podle § 104b odst. 2 trestního řádu poznávaná osoba nebo věc nesmí být poznávající osobě před rekognicí ukázána. Zákonnost provedení výslechu poté poskytuje přítomnost nezúčastněné osoby, obhájce, soudce při rekognici probíhající podle § 158a trestního řádu a protokol o rekognici.

Pokud si poznávající osoba není schopna vybavit při výslechu osobu, popsat ji a vyjádřit se k jejím znakům a zvláštnostem, snižuje to obecně věrohodnost a pravdivost důkazu. Někteří autoři však zastávají názor, že skutečnost, že svědek při výslechu není schopen správně popsat pachatele, nemusí mít přímý vliv na pravdivost důkazu. Přitom vycházejí z toho, že zatímco poznání osoby v lidském mozku probíhá na „bazální úrovni“ (tedy mozek jen porovnává vlnové funkce, kterými je zakódován obličej), při popisu osoby musí dojít k úplné „rekonstrukci“ (tedy úplnému představení si osoby) a následně ke slovní kategorizaci.²³

Je naprosto běžné, že zapamatování obličeje může trvat delší dobu. Stejně tak je běžné, že člověk si cizí obličej vybaví, až když ho znovu vidí, a bez toho by nebyl schopen dotyčnou osobu popsat. Na druhou stranu není podrobný popis ztotožňovaného objektu pouze doporučením kriminalistiky, ale taktéž zákonným požadavkem, který lze považovat za legitimní. Mohlo by totiž docházet k situacím, kdy poznávající osoba bude tvrdit, že není schopna ztotožňovaný objekt popsat, ale při znovupoznání si bude jistá, že jej označuje správně. Co v tomto případě poskytne záruku, že si poznávající osoba ztotožňovaný objekt skutečně vybavila až při rekognici, když jej vidí ve skupině před sebou? Domnívám se, že předcházející podrobný popis ztotožňovaného objektu takovou záruku jednoznačně poskytuje. Pokud si poznávající osoba není schopna ztotožňovaný objekt dostatečně vybavit a popsat jej, resp. jej popíše jen velmi obecně, pak poznávající osobě stále ponecháváme možnost zúčastnit se rekognice, při níž může ztotožňovaný objekt správně označit. Je však rozumným požadavkem tuto skutečnost zohlednit při hodnocení rekognice.

I kriminalistika se snaží řešit problematiku nedostatečného popisu při výslechu, když upřesňuje, že pokud nebyl ztotožňovaný objekt při výslechu věrohodně popsán,

²¹ PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 95.

²² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1542.

²³ SEIFEROVÁ, P. Některé aspekty rekognice. *Trestní právo*, 2009, č. 11, s. 30.

má se k rekognici přizvat větší počet figurantů nebo se může provést tzv. prázdná rekognice²⁴ (viz kapitola Klasifikace rekognice).

Miroslav Protivinský dokonce tvrdí, že pokud poznávající osoba při výslechu neuvede žádné konkrétní znaky a zároveň sama pochybuje, že je schopna znovupoznat ztotožňovaný objekt, je přesto vhodné rekognici provést, neboť člověk často nedovede popsat slovy obraz svého dřívějšího vjemu a odhadnout své možnosti a schopnosti znovupoznání.²⁵ S tímto názorem lze souhlasit v případech, kde je s ohledem na důkazní význam rekognice nutné její provedení nebo kde lze očekávat, že i výsledek ztotožnění (třeba i negativní) takto méně nadějně rekognice bude moci být využit pro další postupy ve vyšetřování. V ostatních případech bych její provedení nedoporučovala, neboť taková rekognice je neefektivní a zároveň není dostatečně věrohodným důkazem.

Důležitým doporučením kriminalistiky je upozornění vyslychaného, co vše má popsat, neboť jinak může zapomenout uvést některé znaky objektu – např. popíše anatomicko-morfologické znaky pachatele, ale nepopíše jeho hlas, ačkoli ho slyšel. Zároveň je k vyvolání potřebných asociací vhodné, aby byly vyslychanému předloženy různé pomůcky, jako tabulky s vyobrazením různých tvarů hlav a obličejů, uší, nosů, úst, vzorkovnice vlasů a jejich barev apod. Pokud totiž vyslychaný ukáže na pomůčkách, které z vyobrazení je shodné či nejvíce podobné znakům popisovaného objektu, dojde k upřesnění jednotlivých znaků i celkového popisu.²⁶ Předkládání pomůcek k vyvolání asociací pokládám za vhodné, nicméně i zde platí zákaz sugestivních otázek, který představuje přirozený limit tohoto postupu.

Kvalita popisu se může lišit u různých věkových skupin. Miroslav Protivinský a Mircea Tiplica se věnovali i vztahu mezi kvalitou popisu a věkem poznávající osoby. Výzkumem došli ke zjištění, že na prvním místě ve skupině „velmi dobrý popis“ je věková skupina 6–10 let. Například následující popis podala osmiletá žákyně druhé třídy základní školy: „Ten chlapec by chodil do 5.–6. třídy, byl asi o dvě hlavy vyšší než já. Já měřím 133 cm. Měl na hlavě kulicha. Kulich měl pletený s černomodrými pruhy a měl modrou bambuli. Pruhy byly kolem dokola. Vousy neměl, měl úplně čistý obličej a tento měl jako vajíčko. Na sobě měl tříčtvrteční bundu, jako šustákovou, bez kožešiny, límec byl normální, žádné náplety ta bunda neměla. Na rukách měl tmavomodré pletené rukavice. Měl dlouhé tmavší kalhoty a obuty měl polobotky na šněrování. Kulich měl jenom trochu posazený na hlavě. Dlouhé vlasy neměl, uši mu byly vidět. Vlasy měl tmavé. Cikán to určitě nebyl, měl bílou pleť. Vzpomínám si také, že špatně vyslovoval ‚r‘. Zuby měl takové dožluta. Co na něm bylo zvláštní, je to, že měl takový hlubší hlas.“²⁷ Miroslav Protivinský

²⁴ Např. VICHLENDÁ, M. *Kriminalistika. Střední odborná škola ochrany osob a majetku* [online]. [cit. 10. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.sosoom-zlin.cz/media/skripta/kriminalistika.pdf>.

²⁵ PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravě řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 127–128.

²⁶ PROTIVINSKÝ, M., TIPLICA, M. *Teorie a praxe dokazování v trestním řízení znovupoznáním osob a věcí*. Praha: Univerzita Karlova, 1986, s. 28–29.

²⁷ Tamtéž, s. 26–27.

zmiňuje také experimenty, ze kterých vyplývá, že zatímco dospělí si nejvíce zafixují znaky fyzického vzhledu a chování, děti primárně vnímají znaky úpravy zevnějšku (jako je účes, oděv apod.).²⁸

Popis pachatele a okolností, za kterých byl původně vnímán, je pak součástí protokolu o rekognici, neboť předchozí výsledek je jednou z fází rekognice. Nejvyšší státní zastupitelství k tomuto postupu uvádí, že § 104b odst. 2 trestního řádu neobsahuje žádnou zmínku o formě dokumentace, a proto se podle § 55 odst. 3 trestního řádu vztahuje forma protokolu o rekognici na obě fáze rekognice.²⁹ Z protokolu o rekognici by také mělo být jasné, že popis pachatele byl získán před provedením rekognice. Jinak lze totiž postup rekognice i její věrohodnost zpochybnit, neboť získání popisu pachatele až po provedení rekognice je vážnou procesní vadou.³⁰

V rámci první fáze rekognice nelze opomenout poučení poznávající osoby, a to s ohledem na její procesní postavení. Trestní řád v § 104b ohledně poučení nic nestanoví. Povinnost poučit poznávající osobu vyplývá z § 104b odst. 6 trestního řádu, který stanoví, že pro rekognici jinak platí ustanovení o výpovědi obviněného a svědka. Je však důležité si uvědomit, že v případě obviněného nestačí jen obecně odkázat na ustanovení o poučení obviněného, neboť pak by platilo, že se obviněný nemusí rekognice zúčastnit, což je s ohledem na judikaturu ÚS nesprávný přístup. Od ustanovení týkajících se výpovědi se lze odchýlit tam, kde to povaha rekognice vyžaduje³¹, což je právě případ poučení obviněného. Odkaz na ustanovení o výpovědi svědka je již v pořádku, neboť i kdyby se jednalo o provedení rekognice jako neodkladného nebo neopakovatelného úkonu podle § 158a trestního řádu, podle odborné veřejnosti³² i judikatury³³ musí být poznávající osoba vyslechnuta jako svědek, nikoli jako osoba podávající vysvětlení. Právní úprava by byla nicméně mnohem jasnější a přehlednější, kdyby ustanovení o výslechu a poučení svědka byla uvedena přímo v § 104b odst. 6 trestního řádu.

1.3.2 Druhá fáze rekognice

Druhou fází rekognice je **proces znovupoznání**. Účastníky této fáze můžeme rozdělit do dvou skupin, a to na účastníky obligatorní a fakultativní. Obligatorními účastníky znovupoznání jsou osoba provádějící rekognici, poznávaná osoba

²⁸ PROTIVINSKÝ, M. *Dekódování informace z kriminalistické stopy: Studie metodologických základů kriminalistické identifikace*. Praha: Univerzita Karlova, 1978, s. 110.

²⁹ Výkladové stanovisko Nejvyššího státního zastupitelství poř. č. 4/2003 Sb. výkladových stanovisek Nejvyššího státního zastupitelství.

³⁰ PROTIVINSKÝ, M., NĚMEC, M. Poznátky o rekognici osob při vyhledávání trestných činů. *Kriminalistický sborník*, 1989, č. 4, s. 186.

³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád: Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1545.

³² Např. PROTIVINSKÝ, M. Rekognice po velké novele trestního řádu. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 120.

³³ Např. rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 1. 2004 sp. zn. 2 To 191/03.

(nejčastěji podezřelý či obviněný), poznávající osoba (nejčastěji poškozený či očitý svědek), přivzaté osoby (tzv. figuranti) a nezúčastněná osoba. Soudce je obligatorním účastníkem při provádění rekognice podle § 158a trestního řádu. Fakultativními účastníky znovupoznání jsou obhájce, státní zástupce, popř. také pracovník odboru sociálně-právní ochrany dětí.³⁴ Například v Indii je obligatorním účastníkem znovupoznání, pokud o to obviněný požádá, i přítel obviněného.³⁵

Fáze znovupoznání probíhá tak, že se poznávající osoba nejprve poučí podle příslušných ustanovení trestního řádu a vysvětlí se jí, jak se má při rekognici chovat (např. že by neměla při rekognici cokoli říkat na adresu poznávané osoby nebo že může požadovat, aby se osoby otočily či provedly nějaký pohyb). Přiměřeným způsobem se poučí i poznávaná osoba a figuranti u rekognice osob. Dále se při rekognici osob poznávaná osoba vyzve, aby se zařadila na libovolné místo mezi představované osoby a aby si vybrala číslo, podle kterého poznávající osoba poznávanou osobu následně označí. Poté se poznávající osobě ukáže ztotožňovaný objekt mezi nejméně třemi osobami/věcmi, které se výrazně neodlišují.³⁶ Poznávající osobě je poskytnut dostatek času ke zhlédnutí všech osob/věcí a umožní se jí, aby si je prohlédla ze všech stran. Kriminalisté dokonce připouštějí provedení rekognice, při které je skupina osob otočena zády k poznávající osobě, pokud poznávaná osoba byla v souvislosti s vyšetřovanou událostí viděna a pozorována zezadu.³⁷

Následně je poznávající osoba vyzvána, aby označila dříve popsany objekt, pokud jej poznává. Místo a způsob označení dříve popsaného objektu trestní řád nevynezuje. U rekognice osob se tak může dít před skupinou poznávaných osob nebo bez jejich přítomnosti. Ve druhém případě je však nutné, aby výrok o totožnosti učinila poznávající osoba za přítomnosti nezúčastněné osoby nebo obhájce obviněného, neboť jejich přítomnost poté vyvrací možné pochybnosti o výsledku rekognice. Někteří kriminalisté a odborníci uvádějí, že není takticky správné požadovat po poznávající osobě, aby přímo před poznávanou osobou označila osobu, kterou poznává, neboť znovupoznání tváří v tvář je psychicky náročné a emotivní. Řada osob nebude ochotna přímo ukázat na pachatele a čelit jeho reakci. Pokud osoby provádějící rekognici vyžadují označení poznávané osoby před skupinou předváděných osob, může to vést k tomu, že poznávající osoba bude tvrdit, že nikoho nepoznává. Z těchto důvodů kriminalisté doporučují odvést po prohlédnutí představovaných osob poznávanou osobu stranou a ta poté před osobou provádějící rekognici, obhájcem a nezúčastněnou osobou uvede, koho z představovaných osob považuje za pachatele a proč. Přitom je nutné vše protokolárně zadokumentovat

³⁴ PROTIVINSKÝ, M. Rekognice po velké novele trestního řádu. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 120.

³⁵ ANAND, R. Proof of the identification parade. *SSRN Electronic Journal* [online], [cit. 8. 3. 2018]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1372353.

³⁶ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 350.

³⁷ PROTIVINSKÝ, M., NĚMEC, M. Poznatky o rekognici osob při vyhledávání trestných činů. *Kriminalistický sborník*, 1989, č. 4, s. 187.

a současně provést obrazovou dokumentaci.³⁸ Jiní kriminalisté a odborníci naopak doporučují, aby poznávající osoba označila poznávanou osobu otevřeně před skupinou předváděných osob. Podle těchto kriminalistů lze pouze výjimečně připustit označení objektu v nepřítomnosti předvedených osob – jedná se zejména o případy, kdy je poznávající osoba nervově labilní, má strach ze msty apod.³⁹ Na problematiku způsobu označení poznávané osoby tedy mezi kriminalisty neexistuje shodný názor. Při rozhodování, jakým způsobem má poznávající osoba označit poznávanou osobu, bude záležet především na ochotě poznávající osoby označit poznávanou osobu přímo v její přítomnosti.

Obě varianty označení mají svá pro a proti. Vyslovení závěru ohledně ztotožnění před skupinou předváděných osob je zajisté více objektivní a technicky a časově jednodušší. Navíc může mít tento postup psychologický vliv na obviněného (ideálně by mohl vést k jeho doznání). Osoba provádějící rekognici také může při vyslovení závěru o ztotožnění pozorovat projevy poznávané osoby a z nich činit závěry o vnitřním psychickém obsahu jejího chování. Byť výsledky takového pozorování nemohou mít důkazní hodnotu, mohou sloužit jako pomocný faktor při prověřování existujících a vytyčování nových vyšetřovacích verzí.⁴⁰ Na druhou stranu trvá-li poznávající osoba na vyslovení závěru mimo skupinu předváděných osob (a to i v případě, že k tomu nemá závažný důvod), mělo by jí to být umožněno, neboť jinak může být rekognice zmařena. Poznávající osoba v takovém případě nemusí z obavy označit nikoho. Navíc je těžko představitelné, jakým způsobem by policejní orgán donutil poznávající osobu označit poznávanou osobu před skupinou předváděných osob, aniž by tím celý úkon zmařil. Pro policejní orgán je tato varianta sice náročnější (musí zajistit místnost, kde bude závěr vysloven, a přítomnost nezúčastněné osoby a obhájce), ale nezmařená rekognice jistě převáží větší množství práce policejního orgánu se zajištěním takového postupu.

Existují však i právní úpravy, které upravují způsob označení poznávané osoby velmi specifickým způsobem. Například v Indii nepostačuje pouhé vyslovení závěru o ztotožnění, a dokonce nepostačuje ani ukázání na poznávanou osobu. Poznávající osoba se totiž musí prstem dotknout osoby, kterou označuje. Tímto postupem mají být odstraněny jakékoliv pochybnosti o tom, na koho vlastně poznávající osoba ukazuje.⁴¹ Pro tento postup nenacházím žádný rozumný důvod. Pokud jsou poznávaná osoba a figuranti očíslováni, nemohou vyslovením závěru o ztotožnění vzniknout žádné pochybnosti. Zároveň se domnívám, že přímé dotknutí se osoby by

³⁸ FENYK, J. a kol. Některé zvláštní způsoby dokazování – rekognice. *Krimi servis Hlaváček* [online]. 26. 4. 2008 [cit. 2. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.krimi-servis.cz/?p=104>.

³⁹ Např. MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. *Kriminalistika*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 350 nebo PROTIVINSKÝ, M. Vady rekognice a jejich procesní důsledky. *Bulletin advokacie*, 1997, č. 2, s. 24.

⁴⁰ PROTIVINSKÝ, M. *Rekognice v přípravném řízení*. Praha: Ústav kriminalistiky PF UK, 1971, s. 132.

⁴¹ ANAND, R. Proof of the identification parade. *SSRN Electronic Journal* [online]. [cit. 8. 3. 2018]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1372353.

mohlo zvýšit počet zmařených rekognic s ohledem na pravděpodobnou reakci poznávané osoby.

Významná je otázka tzv. reakčního času, tzn. za jak dlouho poznávající osoba dojde ke ztotožnění. Na základě jednoho zahraničního výzkumu bylo zjištěno,⁴² že poznávající osoby, které vyslovily závěr o ztotožnění za méně než 10–12 vteřin, byly téměř na 90 % úspěšné, zatímco ty, kterým rozhodování trvalo déle, byly úspěšné asi jen na 50 %. Zároveň však výsledky výzkumu poukazují na to, že pravidlo 10–12 vteřin není úplně stabilní. Reakční čas by se tedy měl posuzovat individuálně s ohledem na podmínky vnímání ztotožňovaného objektu a vlastnosti poznávajících osob.⁴³

V souvislosti s vyslovením závěru o ztotožnění je nutno zhodnotit, zda je poznávaná osoba schopna unést výsledek ztotožnění a zda se nebude chtít hájit. Pokud se dá takové chování poznávané osoby očekávat, je vhodnější nechat poznávající osobu vyslovit závěr o ztotožnění mimo skupinu předváděných osob.

Samotné označení poznávané osoby nestačí, nýbrž je nutno sdělit i to, na základě jakých znaků poznávající osoba objekt rekognice ztotožnila. Jen tehdy je totiž možné porovnat výsledek provedené rekognice s původním popisem objektu a posoudit tak věrohodnost získaného důkazu.⁴⁴ V žádném případě nelze uznat sdělení, že poznávající osoba došla ke ztotožnění tzv. vylučovací metodou, jako např.: „Není to podle mě objekt č. 1, 2 a 4, proto to nutně musí být objekt č. 3.“ Aby se tedy jednalo o věrohodný důkaz, musí se jednat o znovupoznání absolutní, vylučující jakoukoliv pochybnost. Nutno však dodat, že i když bude znovupoznání neúplné (typicky v případech, kdy si poznávající osoba nebude svou volbou jistá), má výsledek takové rekognice svůj význam, neboť může být využit ve vyšetřování a vést k dalšímu rozpracování, případně nalezení jiných důkazů.⁴⁵

V některých amerických státech (např. Texas, Oregon, Maryland, New Jersey, Connecticut nebo Severní Karolína) platí zákon, podle něhož nesmí osoba vedoucí rekognici vědět, která z poznávaných osob je ztotožňována, a to z důvodu možného ovlivňování.⁴⁶ Takový postup se označuje jako „blind administration“ a některé americké organizace tento postup prosazují jako nástroj předcházení ovlivněným prohlášení svědků nebo nevědomým posunkům či hlasovým narážkám úředníků ovlivňujícím svědky.⁴⁷ Tato procedura je také označována jako „double blind“, neboť osoba vedoucí rekognici ani poznávající osoba nemají předchozí znalost toho,

⁴² DUNNING, D., PERRETTA, S. Automaticity and eyewitness accuracy: A 10- to 12- second rule for distinguishing accurate from inaccurate positive identifications. *Journal of Applied Psychology*, 2002, roč. 87, č. 5, s. 951–962.

⁴³ MOLNÁROVÁ, M. Kriministická rekognícia. *Psychologie*, 2008, č. 3, s. 49.

⁴⁴ PROTIVINSKÝ, M. Rekognice po velké novele trestního řádu. *Kriminalistika*, 2005, č. 2, s. 121.

⁴⁵ OPRAVIL, M. Praktické využití poznávacích svědků. *Kriminalistický sborník*, 1960, č. 3, s. 107.

⁴⁶ Eyewitness Identification Reform. *The Innocence Project* [online]. [cit. 12. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.innocenceproject.org/free-innocent/improve-the-law/fact-sheets/eyewitness-identification-reform>.

⁴⁷ Eyewitness Misidentification. *The Innocence Project* [online]. [cit. 12. 2. 2017]. Dostupné z: <http://www.innocenceproject.org/causes-wrongful-conviction/eyewitness-misidentification>.

kdo je ve skupině předváděných osob osobou, která má být ztotožněna.⁴⁸ V Indii dokonce právní úprava stanoví, že akt znovupoznání může být proveden pouze státním zástupcem, soudcem či úředníkem, nikoliv však policistou, neboť policie se nesmí aktu znovupoznání zúčastnit (může pouze učinit opatření k jeho provedení).⁴⁹

Jelikož osoba vedoucí rekognici nesmí záměrně ovlivňovat poznávající osobu, považují zákonné zakotvení podmínky, aby osoba vedoucí rekognici nevěděla, která z poznávaných osob je ztotožňována, za nadbytečné. Problém však může nastat ve vztahu k nevědomému navádění, např. ve formě posunků či hlasové intonace. Takovému navádění se totiž nedá žádným způsobem zabránit. Ani zkušený policista si nemusí uvědomit, že např. intonací svého hlasu zdůrazňuje některou z předváděných osob. Nevědomému navádění se dá zabránit právě zavedením „blind administration“ do právního řádu. Nevýhodou tohoto postupu je zvýšená zátěž policejního orgánu, neboť bude muset mít vždy k dispozici policistu, který nebude znát osobu poznávanou, což může být zejména u menších útvarů problematické. Pokud však opět vyvážíme neopakovatelnost rekognice a její význam s větší zátěží policejního orgánu, neopakovatelnost rekognice a její význam převažují. Lze tedy shrnout, že „blind administration“ je efektivní prostředek zabraňující nevědomému navádění poznávající osoby, který by mohl být zaveden do českého právního řádu.

---

⁴⁸ VALENTINE, T., DARLING, S., MEMON, A. How can psychological science enhance the effectiveness of identification procedures? An international comparison. *Public Interest Law Reporter*, 2007, roč. 11, s. 3.

⁴⁹ ANAND, R. Proof of the identification parade. *SSRN Electronic Journal* [online], [cit. 8. 3. 2018]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1372353.